

ЛИТЕРАТУРЕНЗБОР

**Списание
на Союзот
на друштвата
за македонски јазик
и литература
на Република Македонија**

ЛИТЕРАТУРЕНЗБОР

ISSN 0024-4791

1 - 3

СКОПЈЕ

2010

се пишуваат само во научни изданија.)" (Види: Б. Видески, Т. Димитровски, К. Конески, Р. Угринова-Скаловска, „Правопис на македонскиот литературен јазик“, издание со изменет и дополнет текст, под редакција на Тодор Димитровски, „Просветно дело“, Скопје, 1998, 72. поглавје Правопис, 1998.)

Овој навод го посочуваме затоа што при транскрипцијата на туѓите имиња во печатените медиуми често се среќаваат отстапки од правописните правила во македонскиот јазик. Имено, во написот „Дробо од ипаната сезона во Барселона“, објавен во в. „Шпиц“, во бројот од 17 јануари 2008 година, помеѓу другото, весникот не информира дека „сопственикот на клубот Роман Абрамовиќ реши да го отпушти... Жозе Мурињо“.

Во овој напис ќе се осврнеме на презимето *Абрамовиќ*. Патеј да го споменеме потеклото на неговиот носител. Колку што ни е нам познато Роман Абрамовиќ потекнува од Руската Федерација. Зошто го нагласуваме тоа? Тоа го потенцираме заради завршокот *-иќ* во неговото презиме.

Во македонскиот јазик на *-иќ* се предаваат презимината што завршуваат на *-иј* кај Србите, Хрватите, Црногорците и кај Бошњациите, сп. Ђурковиќ – *Ќурковиќ*, Петровиќ – *Петровиќ*, Ђорђевиќ – *Ђорђевиќ*, Ѓириќ – *Ќириќ*, Ѓосиќ – *Ќосиќ* и др. (Правопис, 1998: 79.)

Наспрема тоа, на страницата 86 од „Правописот“, во параграфот 201, под точката г), авторскиот тим забележува: „Руските презимиња на *-иј* така се предаваат и во нашиот јазик: *Григоровиќ, Шостаковиќ*“.

Со оглед на фактот што презимето *Абрамовиќ* е руско, во македонскиот јазик тоа треба да се предаде на *-иј*. Следствено, тоа треба да биде *Абрамовиј*, а не Абрамовиќ.

На крајот мораме да го потенцираме фактот дека правописот на еден јазик претставува своевиден устав на тој стандарден јазик. Со оглед на тоа што јазикот е жива материја јазикот во текот на времето претрпува извесни промени. Тие промени лингвистите ги вградуваат во правописот. Меѓутоа, сè додека актуелниот правопис е во сила тој правопис треба да се почитува од сите корисници на стандардниот јазик. Како што може да се забележи ние се повикуваме на најновиот „Правопис“, кој е од 1998 година. Тој „Правопис“ треба да го почитуваме сите Македонци и сите корисници на македонскиот стандарден јазик.

Јованка Ленкова

ДЕТСТВОТО КАКО НЕИСПИРНА ИНСПИРАЦИЈА (*Звоци двалати*, Васил Тоциновски, Детска радост, Скопје, 2002)

И во збирката раскази за деца насловена како „Звоци двалати“, Васил Тоциновски покажува дека детството му е неиспирна инспирација, дека тоа е непресушен извор на кој секогаш со задоволство се навраќа.

Збирката е конципирана од пелесет кратки раскази, а во последниот расказ, како „приказна во приказна“ е вметнат и директниот говор на авторот.

Не случајно збирката започнува со расказ во кој на преден план извива осаменоста на децата и досадата која ја чувствуваат кога се сами, но и нивенитивноста која се раѓа во нив кога желбата за игра е тука. Во такви моменти сдовите за готвење од кујната лесно се преобразуваат и се создава простор да се игра посакуваната игра (*Другаруваче*). „На некој интуитивен начин детето ја чувствува сета несовершенство на овој свет во кој неговите желби не можат да се исполнат, заради што светот се бара во некој друг свет кој е ослободен од сите недостатоци кои оваа реалност ја прават неприфатлива. Детската фантазија не е деструктивна, туку творечка. Таа е слободна игра која однадеж не пренесува во еден божествен свет во кој се можни најразновидни и најнеобични трансформации...“ Во една таква игра каква што е фудбалскиот натпревар, детето се јавува и во улогата на стигнава. Но, затоа настанува хуморна ситуација кога „стативата“ заминува дома затоа што огладнела (*Фудбалски натпревар*).

Но, затоа пак, играта моментално претставува да се игра ако е организувачка и ако заради неа детето не може да ужива во сласта на сладоледот (*Погледници*). А децата толку многу ги сакаат слатките

¹ Rade Preleviĉ, *Poeitka deĉe knjiŹevnosti*, Prva knjiŹevna kompanija, Mostar, 1978, str. 57-58.

нешта, што и по цена на болни и расипани заби не се откажуваат од нив (*Болни заби*).

Желбата на децата за игра е неизмерна и оттаму произлегува и нивниот бунт против презафатеноста на возрасните (*Време за игра, Нешто чудно се случува со луѓето*), како и прекор кон возрасните заради нивната нетрпеливост и пребрзото строго однесување кон децата, па и критика на тепањето на децата (*Прекор*). Детето е најубаво се чувствува во кругот на семејството и многу му значи чувството на духовна слога во домот. Во такви моменти и возрасните се навраќаат кон своето детство и се создава една нераскинлива врска меѓу минатото и сегашноста, минатото и иднината, меѓу предците и потомците. Таа врска во животот ја обезбедуваат многу нешта, но во случајов, како носител се јавува цвеќето на балконот или во домот (*Цветна градина, Хибискус*).

Заради својата преголема желба за игра, децата не ја сакаат есента кога сликата на денот не е ни малку весела. Како и секогаш, желбата за играње фудбал е преголема, па децата се испотуваат и разболуваат (*Фудбалер, Чудни нешта*), па затоа во свеста на децата есента носи настинки и инекции (*Есен*). Но, дури и тогаш, детето знае да смисли начин како да се излезе од ограничениот простор на станот, со едноставно заменување на улогите со бабата.

Авторот многу добро ја познава детската психа и го уочил она што е многу карактеристично за децата – нивната имажинација и сонувањето во будна состојба. Сонувањето во будна состојба е својствено за децата. Во пределот на сонот децата доживуваат најголеми и највозбудливи авантури, изведуваат разни спасоносни потфати, другаруваат со наопасните животни, патуваат во предели родени само во детската имажинација. Сонот е место каде „...детските желби, тешко остварливи на јаве, се реализираат со леснотија во сонот или во една од оние состојби блиски на сонот, кога детето им верува на сликите од својата имажинација како на објективна стварност“.²

Во сонот може и да се другарува со непознати другарчиња и да се разменуваат играчки и книги (*Сонувач, Јане сонувач*), со детската имажинација природата добива митски, натприродни димензии (*Позлатениот двор*), животните можат да добијат бои кои во стварноста ги немаат (*Јане црпа*).

Детето е суштество кое многу силно да чувствува природата и нејзините законитости. Во него таа ги буди најнежните чувства и грижата за гладните врапчиња и нивната весела песна додека се хранат од ронките го воодушевува (*Ронки*). Всушност, детето чувствува

љубов кон сè што е живо и пулсира, кон птиците на балконот и грижата кон нив (*Југутки*).

Неизбежен дел од детските игри се и нивните меѓусебни караници. Детските ситни караници заради инает, често знаат да завршат и со тепачка и повредени (*Зошто?, Роденден*), но и ослободувачкото чувство кога се кажува вистината, колку и да е тешка за признавање (*Вистината големо богатство*).

Се разбира, составен дел од детството се и првите детски симпатии. Од тие причини, авторот го зафатил и овој сегмент на детскиот сензитивитет. Во расказот *Ана*, опишана е првата детска симпатија кон Ана, која ја красат најубави доблести, но и зацуденоста и разочараноста на детето кога ја снемјува нејзината прекрасна златеста коса.

Иако збирката ја сочинуваат реалистични раскази, цртички од секојдневното живеење на децата, сепак авторот во нив внел и неколку актуелни настани и топоними кои уште повеќе го гарантираат реалистичниот код на расказувањето. Најпрво, расказите се одвиваат во урбана средина. Главните јунаци на краткава проза, Јане и Ѓоце живеат во зграда во една скопска населба. На тоа укажуваат настани од нашата поблиска историја, како што е донесувањето на првот Устав на независна Македонија. Друга актуелност и реалистичен детаљ по кој посегла авторот е скапотијата и високите цени, што се доловува преку зборовите на таткото од кој Јане секој ден очекувал по некој подарок по враќањето од работа (*Место до чичко Христо, Весник*).

Иако се чини дека расказите се настанати во еден здив, авторот многу промислено зборува за децата и нивниот свет, а не ја заборавил и нивната палавост и правењето беџи (*Грешка*). Затоа, во некои раскази има и поучителна нотка, во нив се зборува за непослушноста на децата, но ненамерна туку заради занесеноста во играта која им е попривлечна од сè (*Што остана од убавиот збор*), потоа каење заради нетржата кон околната (*Празната конзерва*), бунт против лимитираноста и шемите (*Бабата на Јане*), итн...

Збирката *Свои дванасти* од Васил Тоциновски ги опфаќа сите сегменти од детскиот свет, семејството, игрите, другарувањата, училиштето, првите симпатии. Авторот го следи детето насекаде и со негови они го набљудува надворешниот свет. Говорот е детски, едноставен, длабоко искрен. Тоа е особина која не ја поседуваат сите писатели за деца. Но, Васил Тоциновски овде успеал да создаде автентично дело за детството во кое секој од нас ќе го пронајде своето детство. А тоа е најголемото признание за еден писател на литература за деца.

² Ново Вуковиќ, *Иза граница могућег*, Научна књига, Београд, 1979, стр. 97.